

Horváth Attila

A németországi rasszista gyilkosságok háttere

A német közvéleményt 2011 novemberében megdöbbenette, hogy a sajtóban addig „döner-gyilkosságok”-ként emlegetett bűncselekményeket nem a török alvilág, hanem egy több mint tizenhárom éve mély illegalitásban lévő neonáci csoport követte el. Jelen írás az alábbi kérdésekre keres választ: milyen terrorisztikus bűncselekményeket követett el a lelepleződött csoport? Hogyan volt lehetséges, hogy több mint egy évtizedig rejtőzhetett és szinte szabadon tevékenykedhetett? Milyen fenyegetést jelent Németországban a szélsőjobboldal, és milyen következményei lehetnek a gyilkosságoknak?

A gyilkosság- és rablásorozat tetteseinek lelepleződése

Két férfi 2011. november 4-én a délelőtti órákban kirabolta a Németország keleti részén fekvő Eisenach egyik pénzügyintézetét. Uwe Mundlos és Uwe Böhnhardt 14. bankrablásuk után már nem tudott elmenekülni, s a nagy erővel kivonuló rendőröket meglátva öngyilkosok lettek menekülésre szánt lakóautójukban. Néhány órával később a csoport harmadik tagja, Beate Zschäpe a Zwickau melletti Weissenborn településen a közösen bérelt lakásukban egy gyújtóbombát hozott működésbe, majd eltűnt, de néhány nap múlva jelentkezett a rendőrségen. Hamar kiderült, hogy nem csupán bankrablásokról van szó. A rendelkezésre álló bizonyítékok alapján a csoport 2000. szeptember 9. és 2007. április 25. között tíz embert gyilkolt meg. Uwe Mundlos, Uwe Böhnhardt és Beate Zschäpe alkották a német és nemzetközi sajtóban „Zwickau Cell”-nek, a hatóságok által pedig „Triónak” nevezett csoportot.

Rövidesen kiderült az is, hogy egyértelműen rasszista motivációjú gyilkosságokról volt szó, mert az áldozatok közül nyolc Törökországból, egy pedig Görögországból érkezett Németországba. A tizedik áldozatot, egy 22 éves rendőrnőt, Heilbronnban gyilkoltak meg 2007. április 25-én. A „Trió” által bérelt, kiégett lakásban a rendőrök megtaláltak azokat a fegyvereket, amelyeket az elkövetők a gyilkosságok során használtak. Ugyanitt a bűnügyi helyszínelők egy olyan 15 perces DVD-filmet is felleltek, amely az eljárás későbbi szakaszában, a bizonyítási eljárás során hasznos lehet.

A megdöbbenítő tartalmú DVD-t a feliratozás szerint Nemzeti Szocialista Földalatti Mozgalom készítette. A számítógépes animációs technikával készült filmben az „alkotók” a Rózsaszínű Párduc karakterét használták fel egy németországi utazás bemutatására. A felvételen a közismert rajzfilmfigura megáll a kilenc külföldi származású áldozat gyilkosságának helyszínénél, bemutatják a megölt rendőrnőtől elrabolt fegyvert. A készítőik még arra is figyeltek, hogy a rendőrséget

nevetségessé tegyék a nyomozás során elkövetett hibáiért. A filmben a neonáci csoport magára vállalta a felelősséget egy 22 török származású ember sérülését okozó, 2004-ben elkövetett merényletért is, amit azzal akartak bizonyítani, hogy a helyszínen készített felvételeken bemutatták az akcióban használt robbanószerkezetet. A csoport Nürnbergben három, Münchenben két, Dortmundban, Kasselben, Hamburgban, illetve Rostockban egy-egy külföldit ölt meg. A bankrablásokat Zwickaiban, Chemnitzben, Eisenachban, illetve Stralsundban követték el. A kölni robbantásos terrorakción kívül a csoportot azzal is gyanúsítják, hogy Sarabückenben is megkíséreltek egy merényletet.

A csoport tevékenységének háttere

Beate Zschäpe 1975-ben született, egy lakótelepi lakásban nőtt fel Jénában, felsőfokú képzettsége nincs. Uwe Böhnhardt 1978-ban született és építőmunkási szakmája volt, de többnyire nem dolgozott. A csoport legidősebb tagja Uwe Mundlos volt, aki 1973-ban született egy professzor fiaként. 1995-ben kezdte tanulmányait az Ilmenea Főiskolán, Thüringiában. A visszaemlékezések szerint ambiciózus hallgató volt, főleg matematikában és fizikában emelkedett ki. A szélsőjobboldal iránti vonzalma már ekkor nyilvánvaló volt: állandóan fekete ruhában járt, és Rudolf Hess volt a példaképe.

A gyilkosságsorozattal kapcsolatban az egyik legizgalmasabb kérdés, hogyan jutott el a három fiatal addig, hogy kegyetlen módszerességgel gyilkoljon meg külföldieket, raboljon ki bankokat? A további vizsgálatoknak e téren is számtalan kérdésre kell még választ adniuk. Annyi azonban már most tudható, hogy 1995 márciusától mindhárman tagjai voltak a Thüringer

Heimatschutz (TSH) nevű szélsőjobboldali csoportnak. A jénai szervezet tagjai heti rendszerességgel találkoztak, és a csoport létszáma néhány hónap alatt 30 főről mintegy 80 főre duzzadt. Rövidesen „jénai bajtársak”-nak kezdték el nevezni magukat. Böhnhardt, Mundlos és Zschäpe azonban valószínűleg nem elégedett meg a TSH rendezvényein és tüntetéseiben való részvétellel. Nézetük megvalósításához megengedhető módszernek tartották az erőszak alkalmazását is. Igazoltnak tekinthető információk állnak rendelkezésre arról, hogy a háromfős csoport robbanószerkezet előállítására miatt már 1997-ben a hatóságok „látókörébe” került. Őrizetbe vételükre azonban nem került sor, mert 1998. január 26-án hivatalos kifejezés szerint ismeretlen helyre távoztak, s azóta gyakorlatilag illegalitásban tevékenykedtek. A megválaszolatlan kérdések közé tartoznak, hogy kik figyeltek fel a radikalizmusra való hajlamukra? Kiknek a támogatásával jutottak fegyverekhez és tudtak több mint 13 éven keresztül szervezett csoportként tevékenykedni? A további vizsgálatoknak kell tisztázniuk azt is, miként működött a csoport, hogyan választották ki az áldozataikat, kik segítették a működésüket?

A gyilkosságsorozat nyilvánosságra kerülése után a csoportot a szakértők és a német sajtó gyakran hasonlította össze a korábban működő Rote Armee Fraction (RAF) nevű szélsőbaloldali terrorszervezettel. Az összehasonlítás a vizsgálatok kezdeti szakaszában talán megállta a helyét, és a sajtóban „jól hangzott”. A két csoport között azonban nemcsak az a különbség, hogy a politikai paletta két ellentétes oldalán álltak. A „Triótól” eltérően ugyanis a RAF minden elkövetett terrorakciónál vagy után kihasználta a nyilvánosság erejét politikai célkitűzéseinek hirdetésére. Ezt a Zwickai Csoport nem tet-

te meg. Céljaik és politikai hátterük csak a csoport megszűnése után kerültek napvilágra, azonban az általuk elkövetett gyilkosságok is politikailag motivált cselekményeknek tekinthetők. Hasonlóság a két csoport között az is, hogy a fenntartásukhoz és az akcióikhoz szükséges pénzügyi forrást bankrablásokkal szerezték be.

A nyomozás során elkövetett tévedések

A kriminalisztika és a terrorizmus történetében ugyan nem számít ritkaságnak, hogy az egyének és kis csoportok által elkövetett merényletsorozatok hosszú időn keresztül titokban maradjanak, az ügyvel kapcsolatos rendészeti és nyomozati munkát azonban – az eddig nyilvánosságra került tévedések és hibák miatt – számos jogos kritika érte.

A hibák egy része abból fakadt, hogy bizonyítható módon rossz volt az együttműködés a német Alkotmányvédelmi Hivatal, a szövetségi bűnügyi rendőri szervek és a tartományi rendőrség között. A csoportnak ugyanis annak ellenére sikerült illegálisba vonulnia és kivonnia magát a rendőri intézkedés hatálya alól, hogy már 1997 őszétől a német Alkotmányvédelmi Hivatal látókörébe kerültek. A német sajtó a gyilkosságsorozat elkövetőinek nyilvánosságra kerülése óta szinte naponta foglalkozik ügyvel, és rendszeresen felteszik a kérdést, vajon a banálisnak nevezhető szakmai hibák mennyiben járultak hozzá a bűncselekmények megvalósításához?

A vizsgálatok jelenlegi szakaszában még korai lenne állást foglalni abban, hogy melyik német hatóság hol és miben tévedett. Az biztos, hogy a „Trió” tevékenységéről közvetett úton rendelkezésre álltak a hatékony közbelépéshez szükséges titkosszolgálati információk, a csoport ugyanis olyan személyek-

kel állt kapcsolatban, akiket az Alkotmányvédelmi Hivatal megfigyelt. Az is biztosnak látszik, hogy 2000-ben, az illegálisba vonulás után, de még a gyilkosságok megkezdése előtt a hatóságok figyelmesebb munkával azonosítani tudták volna a csoport tagjainak tartózkodási helyét. A „Trió” tagjai rajta voltak a rendőrség körözési listáján, de az ötéves elévülési idő után 2003-ban lekerültek erről. Egészen biztos, hogy nem volt hatékony az információáramlás és -megosztás a titkosszolgálat és rendőri szervek között. Az informátorokon keresztül a hatóságoknak még arról is volt tudomása, hogy az illegálisba vonult csoport tagjai csak ritkán, szélsőjobboldali nézeteket valló csoportokon keresztül tartják a kapcsolatot családjukkal. Egy 2004-ben készült minősített rendőri értékelés szerint annak ellenére, hogy a „Trió” eltűnt a hatóságok látóköréből, nem valószínű, hogy komoly támogatás hiányában képesek terrorcselekmények elkövetésére.

A rendőrség a gyilkosságokkal kapcsolatos nyomozása során is több mulasztást követett el a tettesek felderítésében. A nyomozók az áldozatok származásából kiindulva hamis prekonceptiót alakítottak ki. Mivel a külföldi áldozatok kivétel nélkül kisvállalkozást, üzlethelyiséget üzemeltettek vagy ott dolgoztak, a török szervezett bűnözői köröket, illetve alvilági leszámolást sejtették a gyilkosságok hátterében. A gyilkosságsorozatot „döner-gyilkosságok”-ként emlegetve ezt a vélekedést közvetítette a német média is. A szélsőjobboldali rasszista motivációt és elkövetőket kizárták a lehetőségek közül. A rendőrségi szakmai hibák súlyát egyértelműen jelzi a tény, hogy miattuk előbb Norbert Lammertnek, a Bundestag elnökének elnézést kellett kérnie az áldozatok családtagjaitól, majd megtette ezt Angela Merkel kancellár is.

Az elkövetett hibák harmadik okát az a rendészetpolitikai súlyponteltolódás jelent-

hette, amely az elmúlt tíz évben Németországban is bekövetkezett. Erre maguk a német kormányzati körök is rávilágítottak. Az esettel kapcsolatos egyik interjújában a német belügyminiszter, Hans-Peter Friedrich lényegében elismerte, hogy a 2001. szeptember 11-i terrortámadás-sorozat okozta sokk, valamint a nemzetközi terrorizmus tendenciáiban bekövetkezett változások miatt a német rendvédelmi szervek és titkosszolgálatok elsősorban az iszlám szélsőségeseket tartották a biztonságra nézve veszélyesnek. Kiemelte azt is, hogy az Alkotmányvédelmi Hivatal 2010. évi jelentésében az szerepel, hogy nem észlelték a terrorszervezetek tevékenységét.

Németország terrorfenyegetettségének általános jellemzői

A gyilkosságsorozattal kapcsolatban érdemes röviden érinteni Németország terrorfenyegetettségének jellemzőit is. Az újraegyesítésig a terrorfenyegetettség a Német Szövetségi Köztársaságban (NSZK) és a Német Demokratikus Köztársaságban (NDK) jelentős különbségeket mutatott. Az 1970–1980-as években az NSZK-ban több súlyos következménnyel járó terrorcselekményt is történt. A legnagyobb veszélyt a szélsőbaloldali RAF, majd őket követve a külföldi, főként a palesztin és kurd csoportok jelentették. A RAF megszűnése korántsem jelentette azt, hogy Németországban a szélsőbaloldali terrorcsoportok aktivitása teljesen megszűnt, ezek még 2001. szeptember 11. után is több akciót követtek el, ám mert akcióik nem követeltek áldozatokat, a média „hírküszöbét” ritkán érték el.

Az 1970-es végén aktivizálódtak a német szélsőjobbaldali csoportok is. A mai napig komoly szakmai vita folyik arról, hogy 1980. szeptember 26-án a híres müncheni

sörfesztiválon 13 ember életét követelő és több mint 200 sérülést okozó robbantásos merényletet egy magányos elkövető vagy egy szervezet követte-e el? Az 1970–1980-as években az európai szélsőjobbaldal által elkövetett terrortámadások általában súlyos következményekkel jártak.

Ezzel szemben az NDK-ban nem volt mérhető a terrorfenyegetettség. A keletnémet állam a két világrendszer, a két német állam és a titkosszolgálatok egymás elleni küzdelmének egyik sajátos terepe volt. Ma már ismertek azok a bizonyítékok, amelyek egyértelműen arra utalnak, hogy az NSZK-ban terrorcselekményt elkövetők biztos menedéket kaptak az NDK-ban.

Az újraegyesítést követően a RAF már nem jelentett komoly fenyegetést a biztonságra, de a szélsőbaloldali terrorizmus veszélyét a német hatóságok nem becsülték, és napjainkban sem becsülik le. Bár a szélsőjobbaldali erőszak az 1990-es években új lendületet kapott, de ennek az eddig nyilvánosságra került adatok szerint nem volt terrorista megjelenési formája.

A 2001. szeptember 11-i terrortámadás-sorozat új megvilágításba helyezte Németország és a nemzetközi terrorizmus kérdését, mert a tragikus események utáni vizsgálatok egyértelműen kiderítették, hogy az al-Káida Mohamed Atta vezette csoportja részben Hamburgban készült fel a World Trade Center tornyai elleni támadásra. 2001. szeptember 11-ét követően a német hatóságok az iszlamista terrorizmust tartották olyan tényezőnek, amely komoly fenyegetést jelenthet. E terrorcsoportok közül az al-Káidát és szövetségeseit tekintik a legveszélyesebbnek, amelyek képesek egyszerre akár több terrortámadást is végrehajtani Németország területén. A hatóságok lényegében három olyan nagyobb csoportot említenek meg, amelyek közül potenciális terroristák kerülhetnek ki. Az egyiket a

muszlim bevándorlók és gyermekeik alkotják, a másikat a muszlim vallású külföldi turisták, munkavállalók, illetve egyetemi és főiskolai hallgatók képezik. A harmadik csoportot azok a keresztény német fiatalok alkotják, akik a muszlim közösségek hatására áttérnek az iszlám hitre és olyan radikálisokká váltak, akik az ellen a társadalom ellen fordulnak, amelyben szocializálódtak.

Szélsőjobboldali háttér Németországban

Az újraegyesítést követően az 1990-es években a volt NDK területén hirtelen megerősödött az idegengyűlölet. Szkinhed és szélsőjobboldali csoportok főként a keleti országrész egykori szocialista iparvárosai-ban alakultak. Nem számítottak ritkaságnak a rasszista, antiszemita, homofób okokra visszavezethető erőszakos cselekmények sem, amelyek száma az 1990-es évek első felében drámai mértékben emelkedett, de néhány év múlva a növekedés megállt, majd a trend megfordult.

A rasszista akciók nagy számából egyenesen következett, hogy a támadások közül több tucat követelt emberéletet. Az első halálos áldozat 1990 novemberében egy fiatal angolai származású férfi volt, akit Eberswalde városában vertek halálra egy éjszaka az egyébként egész nap randalírozó szkinhedek. A német hivatalos statisztikák szerint 1990 óta 46-an haltak meg rasszista eredetű támadások következtében. A német statisztikák a szélsőjobboldali szervezetek vagy egyének által elkövetett erőszakos cselekményeket az alábbiak szerint csoportosítják: külföldiek, szélsőbaloldaliak, más egyéb politikai nézeteket vallók elleni, illetve antiszemita jellegű támadások. A *Die Zeit* és a *Die Tagesspiegel* című lapok által 2010-ben szakértők bevo-

násával végzett kutatás adatai szerint 1998 és 2008 között 137-en haltak meg olyan erőszakos cselekmények miatt, amelyek motivációját az idegengyűlöletben kell keresni. Az újraegyesítés utáni első rasszista támadás halálos áldozatának emlékére létrehozott berlini Amadeu Antonio Alapítvány nyilvántartása szerint 149-en haltak meg szélsőjobboldali támadások következtében. A két „nem hivatalos” szervezet adatai közötti eltérés abból adódhat, hogy az alapítvány az áldozatok számát az újraegyesítéstől 2009 végéig adta meg.

Németországban viszonylag régóta büntetendő cselekménynek számít a holokauszt tagadása, egy 2005-ben hozott szigorítás következtében pedig a nemzeti szocializmus dicsőítése, illetve a náci propaganda terjesztése is. Ennek ellenére szélsőjobboldali csoportok hatékonyan használják nézeteik terjesztésére az internet adta lehetőségeket, elsősorban a közösségi oldalakat és a blogokat. Ennek a hatékony propagandának is tudható be, hogy a rasszista és homofób indíttatású erőszakos cselekmények száma 2000-ben újra növekedésnek indult.

A szélsőjobboldali befolyás térnyerését azonban nem csupán a büntetőjog eszközeivel kívánják visszaszorítani. A német szövetségi kormány komoly pénzösszeget fordít a náci és rasszista nézetek visszaszorítását szolgáló szervezetek és programok támogatására. A megelőzés hatékonyságát csak hosszabb idő távlatában lehet mérni, napjainkban azonban a gazdasági válság mélyülése kétségkívül a szélsőségeknek kedvez.

Megkerülhetetlen annak vizsgálata is, hogy kikből kerülnek ki a szélsőjobboldali csoportok tagjai és passzív támogatói. A szélsőségek kutatásával foglalkozó nemzetközileg is elismert szakértő, Eckhard Jesse szerint a radikális jobboldali szimpatizán-

sok alacsony iskolai végzettséggel rendelkeznek, általában nincs munkahelyük vagy elhelyezkedési gondokkal küszködnek, és többnyire érzelmi alapon alakítják ki politikai nézeteiket. A támogatók területi megoszlását elemezve megállapítható, hogy a keleti tartományokban, így Alsó-Szászországban, Brandenburgban, Szászországban, Tübingiában és Mecklenburg–Elő-Pomerániában mérhetően nagyobb a szélsőjobboldali erők támogatottsága. Ezt támasztják alá az elmúlt tíz év tartományi választásain elért eredmények is. A 2003-as év komoly áttörést jelentett német szélsőjobboldal számára, mert az 1964-ben alapított Nationaldemokratische Partei Deutschlands – Die Volksunion (a továbbiakban NPD) a szavazatok 9,2%-át elnyerve tagja lett a szászországi tartományi parlamentnek, a Landtagnak. A párt a 2006-os mecklenburg–elő-pomerániai tartományi választásokon 7,3%-ot ért el. Szerencsére a radikális jobboldal legerősebb pártja, az NPD eddig nem tudott annyi szavazatot szerezni, hogy a szövetségi parlamentben, a Bundestagban önálló frakciót alapíthasson.

Bár a rasszista jellegű erőszakos támadások száma a 2000-es évek közepétől csökkent, egy 2010-ben végzett vizsgálat megállapításai azonban aggodalomra adhatnak okot. Ennek során a kutatók a diktatórikus berendezkedés elfogadottságát, a sovinizmushoz, az idegenekhez, az antiszemitizmushoz, a szociáldarwinizmushoz, valamint a nemzetiszocializmushoz való viszony szerint vizsgálták a szélsőjobboldali befolyás érvényesülését. A kutatás eredményei egyértelműen valamennyi vizsgált aspektusban növekedést állapítottak meg. A sovinizmus és az idegengyűlölet, valamint a tekintélyelvű erős kormányzás elfogadottságában szignifikáns erősödést mértek. Az utóbbi években (2008–2010) kezdenek elmosódni az ország keleti és nyugati fele közötti különb-

ségek. A jobboldali szélsőséges nézeteket főként a fiatalok és a hatvan évnél idősebbek fogadják el. Az idegenekkel kapcsolatban olyan kliséket fogalmaznak meg a szélsőjobboldali nézetek támogatói, hogy a külföldiek elfoglalják a munkahelyeket, s azt a kérdést teszik fel, hogy miért nem térnek vissza hazájukba?

A Zwickai Csoport tagjai közül Mundlos családi háttere jelenthetett „egyenes utat” a középosztályi lét felé. Zschäpe és Böhnhardt számára a tanulás lett volna a kitörés egyetlen útja, de ők ezzel nem éltek, s ehelyett a szélsőségek irányába mozdultak. Számos szakértő szerint különösen a gazdasági válság időszakában igen aggasztó, hogy a szélsőjobboldali nézeteket passzívan támogatók köre növekedést mutat. Fennáll ugyanis a veszélye annak, hogy a szélsőjobboldali mozgalmak aktív tagjai közül többen a Zwickai Csoport példáját követhetik.

Az NPD mint lehetséges háttérbázis?

A szélsőjobboldali NPD-t már többször gyanúsították azzal, hogy radikális csoportokkal és egyénekkal tart kapcsolatot. A pártok szélsőséges nézetei, illetve az aktivistáinak magatartása miatt is komoly támadások érték. Az évtized elején a német kormányzati körök az ellenzéki erők egyetértésével nem véletlenül kezdeményezték a párt tevékenységének betiltását, amelyet azonban 2003-ban a Szövetségi Alkotmánybíróság végül elutasított. A német kormány számára a betiltási kísérlet kudarcát még kínosabbá tette az elutasító határozat indoklása, ebben ugyanis az Alkotmánybíróság rámutatott arra, hogy a párt vezetőit gyakorlatilag a titkosszolgálatok fizetik. Egyes források

szerint a német Alkotmányvédelmi Hivatalnak mintegy 130 informátora épült be az NPD-be és szolgáltat információkat a párt tevékenységéről, illetve a szélsőjobboldali radikális elemekkel való kapcsolataikról. Az informátorok közül többen a párt vezetésének felső szintjén töltöttek be különböző tisztségeket. Így az ítélet indoklása szerint a szervezetben érvényesült az állam befolyása. Ezt a logikát követve az alkotmánybíróság szerint a NPD-re nem lehet úgy tekinteni, mint az államra veszélyes politikai alakulatra.

A vizsgálatok eddigi szakaszában egyértelműen bebizonyosodott, hogy a „Trió” tagjai is kapcsolatot tartottak fenn az NPD helyi tisztségviselőivel, s nem egyszerű tagjaival, hanem tartományi vezetőivel. Az eset kapcsán eddig letartóztatottak között van az NPD korábbi tartományi elnökhelyettese és szóvivője, Ralf Wohlleben, akit azzal vádolnak, hogy segítette őket fegyverekhez és lőszerhez jutni. Az NPD nem csupán korábbi, rasszista gyilkosokat támogató helyi vezetői miatt került kellemetlen helyzetbe, hanem azért is, mert a nyilvánosság számára is bebizonyosodik, hogy a párt tagjainak egy része nyíltan támogatja a nemzeti szocialista eszmét. A csoport támogatásával kapcsolatban az eddigi gyanúsítások, illetve őrizetbe vételek szinte minden esetben érintették az NPD-t.

A török és más iszlám vallású kisebbség helyzete

A sovinizmussal és az idegengyűlölettel kapcsolatban nem lehet megkerülni a bevándorlók beilleszkedésével és a befogadásukkal kapcsolatos társadalmi problémákat. Németország lakosságának számát a CIA Factbook egy 2011. évi becslésre hivatkozva 81,47 millió főben adja

meg. Az ország etnikai összetételét az említett adatbázis a következőkben közli: németek 91,5, törökök 2,4, egyéb (görögök, horvátok, szerbek, lengyelek, spanyolok, oroszok) összesen 6,1 százalék. Az országban tartózkodó törökök számát ugyanakkor nagyon nehéz meghatározni, mert nehéz megbecsülni, hogy pontosan mennyien élnek tartózkodási engedéllyel, illetve illegálisan. A törökökön kívül még kurd, iráni, észak-afrikai, bosnyák, koszovói származású iszlám vallásúak élnek Németországban. A legnagyobb számban kétségtelenül törökök, akiknek a számát a hivatalos német statisztikai adatok 2011-ben 1 630 000 főben adták meg.

A török és más nemzetiségű bevándorlók letelepedése az 1960-as években a „nyugat-német gazdasági csoda” egyik következményének tekinthető. A vendégmunkások az ipari vállalatok mellett a közszolgáltatásokban helyezkedtek el, olyan munkákat végeztek, amelyeket a német állampolgárok már nem szívesen vállaltak el. Beilleszkedésük azonban soha nem volt problémamentes. A törökök a horvát, szerb, olasz és spanyol vendégmunkásokkal ellentétben eleve a végleges letelepedés szándékával érkeztek. Egy tömbben maradtak és így élnek még ma is. Szinte minden városban török negyedek alakultak ki. A hagyományos iszlám értékrendet követve a nők többsége nem vállal munkát, s mivel többnyire csak a saját közegükkel érintkeznek, problémát jelent még a második generációs leszármazottak iskoláztatása is. A török származású gyermekek meghatározó része csak az iskolában kezdi el tanulni a német nyelvet. A beilleszkedési nehézségek annak ellenére fennállnak, hogy a német állam számos módon igyekszik elősegíteni a törökök és más muszlim vallású bevándorlók integrálását.

Napjaink Németországában a törökök már nem csupán a közszolgáltatásokban és a

közüzemekben, illetve az iparban helyezkednek el. Egyre többen bérelnek üzlethelyiségeket, javítóműhelyeket, gyorséttermeket, kávézókat, élelmiszer-, gyümölcs- és virágkereskedéseket üzemeltetnek. Valószínűleg nem véletlen, hogy a gyilkosságok áldozatai ebből a körből kerültek ki. A törökök hatékonyabb integrációját az segítené elő, ha a német gazdaság mai igényeihez igazodva olyan munkahelyeken tudnának elhelyezkedni, ahol magasan kvalifikált munkaerőt keresnek. Ehhez azonban egyelőre nem rendelkeznek megfelelő iskolai végzettséggel és szakképzettséggel.

A merényletsorozat hatása

A 2000 és 2007 közötti merényletsorozat megdöbbentette a német és nemzetközi közvéleményt is. Ezt tükrözte Angela Merkel kancellár határozott kiállása is, aki gyilkosságsorozattal kapcsolatban nem csupán megdöbbenését fejezte ki a Bundestagban, hanem egyben határozottan kijelentette, hogy rasszista szélsőjobboldalinak, valamint alkotmányellenes erőnek nincs helyük a demokratikus Németországban. A német sajtó szinte naponta foglalkozik a gyilkosságokkal, s nem csupán a vizsgálat állásáról tudósítanak, hanem egyre gyakrabban tesznek fel olyan kérdéseket is, amelyek a kormányzat, a politikai elit, valamint a rendészeti szervek felelősségét firtatják.

A legtöbb áldozat török származású ember volt, s családjaik évekig tiltakoztak a gyanúsítás ellen, hogy az alvilági kapcsolataik miatt váltak áldozattá. Az első áldozat, Enver Simsek lakását a gyilkosság után átkutatták, fegyvereket kerestek, s mivel a férfi Hollandiából szerzett be virágokat, azzal gyanúsították, hogy kábítószert is vásárol és azzal kereskedik.

A vizsgálat és a gyanúsítás miatt az áldozat családjának a férj és az apa elvesztésének fájdmán túl azt is el kellett viselnie, hogy szomszédok, az iskolatársak viselkedése megváltozott irántuk. Ehhez kétségkívül a német média magatartása is hozzájárult. A „Trió” ügyének kipattanása óta a kérdésnek rendszeresen nagy teret szentelő *Der Spiegel* is azok közé a sajtóorgánusok közé tartozott, amelyek írásaikban korábban azt a véleményt „közvetítették”, miszerint a gyilkosságok hátterében a török alvilág áll. Ezt aztán önkritikusan el is ismerte, s ma azok közé a médiumok közé tartozik, amelyek fontosnak tartják, hogy a teljes igazság a nyilvánosságra kerüljön. Az ügy számos kérdést vet fel a média felelős magatartása kapcsán is.

Fontos kérdés az is, hogy a török kisebbség miként vélekedik a gyilkosságokról és a „Trióról”. Ezzel kapcsolatban a közelmúltban végeztek közvélemény-kutatást. A megkérdezettek 55 százaléka vélekedett úgy, hogy a német állam védte vagy támogatta a szélsőjobboldali csoportot. Ebben a meghökkentő eredményben valószínűleg az is szerepet játszott, hogy a megkérdezettek a német bűnüldöző hatóságokat korábban hatékony szervezetként ismerték. Nehezen tartották elképzelhetőnek, hogy a Zwickau környékén elrejtőzött tettesek több mint tíz évig zavartalanul tevékenykedtek. A válaszokból egyértelműen kiderül az is, hogy a gyilkosságsorozat kezelése és háttere komoly bizalomvesztéssel járt török kisebbség körében a rendészeti szerveket és a német állam egészét tekintve.

Következtetések

Az ilyen politikai motivációjú és terrorisztikus jellegű gyilkosságsorozat számtalan problémát vet fel. Németországban túlmutató

érdek, hogy a vizsgálat a cselekménnyel, az elkövetőkkel, az ügy hibás kezelésével kapcsolatos valamennyi jogi, rendészeti, titkosszolgálati, közigazgatási, politikai és társadalmi körülményt tisztázza. Ez alapfeltétele, hogy a szélsőségek terjedésével kapcsolatos veszélyek és az erőszak megelőzése elleni fellépés sikeres lehessen.

A vizsgálat jelen szakaszában még nem lehet egyetlen szervezet tevékenységét

illetően sem végső értékelést adni. Egy dolog azonban bizonyosnak látszik: a rendészeti hibák feltárása egészen biztosan szervezeti és módszerbeli változásokat eredményez majd. Hiba lenne azonban a problémakört rendészeti problémára leszűkíteni. Európában és különösen Németországban választ kell adni a bevándorlók beilleszkedésével összefüggő problémákra is. ■

Irodalom

- 'An Attack on Democracy' German Parliament Condemns Neo-Nazi Terror. *Spiegel Online*, 2011. november 22.
- Annual Report 2005 on the Protection of Constitution. Federal Ministry of the Interior. Berlin, 2005.
- Blind to Extremism. How Germany Overlooked the Threat from the Right. *Spiegel Online*, 2011. november 21.
- Britta Schellenberg: Is Europe on the "Right" Path? In Langenbacher, Nora – Schellenberg, Britta (eds.): *Right-wing extremism and right-wing populism in Europe*. Berlin, 2011, Friedrich Ebert Stiftung, 57–82. o.
- German court rejects attempt to ban neo-Nazi party. *The Guardian*, 2003. március 19.
- German Interior Minister on Neo-Nazi Terror 'We Have to Clarify What Happened in Our Society'. *Spiegel Online*, 2011. november 21.
- Hans, Barbara – Schulz, Benjamin – Witta, Jens: Facts and Myths about Germany's Far-Right Extremists. *Spiegel Online*, 2011. november 18.
- Hans Jörg-Albrecht: Contry Report on Germany.
http://wodc.nl/images/Werkdocument%201%20Germany_tcm44-59194.pdf.
- Horváth Attila: Németország terrorfenyegetettségének jellemzői. *Nemzet és Biztonság*, 2011. 4. sz. 42–51. o.
- How could German neo-Nazi killers have evaded police for 13 years? *Guardian*, 2011. november 18.
- Infiltrating the Far-Right. German Intelligence Has 130 Informants in Extremist Party. *Spiegel Online*, 2011. december 12.
- Jens Witte: Losing Faith in the State. Turks in Germany Fear Racially Motivated Murders. *Spiegel Online*, 2012. január 13.
- Lone-wolf terrorism. Instiuit voor Veiligheids- en Crisismanagement. 2007. Den Haag
- Neo-Nazi Terror Cell. Suspicions Destroyed Lives of Victims' Relatives. *Spiegel Online*, 2011. december 13.
- Network of Evil Twenty People May Have Helped German Terrorists. *Spiegel Online*, 2011. november 21.
- Decker, Oliver – Weißmann, Marliese – Kiess, Johannes – Brähler, Elmar: *Die Mitte in der Kriser Rechtsextreme Einstellungen in Deutschland 2010*. Friedrich Ebert Stiftung, Berlin. 2010.
- Poll boost for German far right. *BBC News*, 2006. szeptember 18.